

CUPRINS

Capitolul 1. ELEMENTE DE COMBINATORICĂ	8
1.1. Permutări, aranjamente și combinații	9
1.2. Formula polinoomială	14
1.3. Operații cu permutări	17
1.4. Transpozitii și semnificarea determinantilor	21
ELEMENTE DE ALGEBRĂ LINIARĂ	25
Capitolul 2. MATRICE ȘI DETERMINANȚI	25
2.1. Matrice. Definiție, operații și proprietăți	25
2.2. Încadrarea unei matrice în submatrice (blocuri)	34
2.3. Determinantul unei matrice	40
2.4. Matrice inverse	61
2.5. Rangul unei matrice	64
2.6. Aplicații	71
2.7. Soluții	73
Capitolul 3. SISTEME DE ECUAȚII LINIARE	89
3.1. Generalități	89
3.2. Sisteme Cramer	91
3.3. Compatibilitate sistemelor de ecuații liniare	94
3.4. Metoda eliminării pas-pas (Gauss)	101
3.5. Metoda eliminării totale (Gauss-Jordan)	109
3.6. Aplicații	115
3.7. Sinteza	116
Capitolul 4. SPAȚII VECTORIALE	127
4.1. Legi de compoziție	127
4.2. Structuri algebrice cu legi de compoziție interne	136
4.3. Spații și subspații vectoriale	146
4.4. Spațiul vectorial	170
4.5. Aplicații	173

CUPRINS

Capitolul 1. ELEMENTE DE COMBINATORICĂ	9
1.1. Permutări, aranjamente și combinări	9
1.2. Formula polinomului	14
1.3. Operații cu permutări	17
1.4. Transpoziții și semnatura permutărilor	21
1.5. Aplicații	26
1.6. Soluții	28
Capitolul 2. MATRICE ȘI DETERMINANȚI	35
2.1. Matrice. Definiție, operații și proprietăți	35
2.2. Împărțirea unei matrice în submatrice (blocuri)	44
2.3. Determinantul unei matrice	46
2.4. Matrice inverse	61
2.5. Rangul unei matrice	64
2.6. Aplicații	71
2.7. Soluții	75
Capitolul 3. SISTEME DE ECUAȚII LINIARE	89
3.1. Generalități	89
3.2. Sisteme Cramer	91
3.3. Compatibilitate sistemelor de ecuații liniare	94
3.4. Metoda eliminării parțiale (Gauss)	103
3.5. Metoda eliminării totale (Gauss-Jordan)	109
3.6. Aplicații	113
3.7. Soluții	116
Capitolul 4. SPAȚII VECTORIALE	127
4.1. Legi de compoziție	127
4.2. Structuri algebrice cu legi de compoziție internă	136
4.3. Spații și subspații vectoriale	146
4.4. Spațiul vectorial al soluțiilor sistemelor de ecuații liniare și omogene. Sistem fundamental de soluții	170
4.5. Aplicații	173

4.6. Soluții	179
Capitolul 5. SPAȚII VECTORIALE EUCLIDIENE	197
5.1. Spații euclidiene	197
5.2. Ortogonalitate în spații euclidiene. Procedeul de ortogonalizare Gram-Schmidt	203
5.3. Aplicații	208
5.4. Soluții	210
Capitolul 6. TRANSFORMĂRI LINIARE ȘI BILINIARE	217
6.1. Spațiul vectorial al transformărilor liniare	217
6.2. Reprezentarea matriceală a transformărilor liniare	226
6.3. Endomorfisme. Valori și vectori proprii	231
6.4. Endomorfisme liniare particulare pe spații vectoriale reale	242
6.5. Izometrii pe spații vectoriale reale	253
6.6. Transformări biliniare. Forme pătratică	258
6.7. Forme generale de gradul II. Aplicații la conice și quadrice	286
6.8. Aplicații	300
6.9. Soluții	305
Bibliografie	337

CAPITOLUL 1

ELEMENTE DE COMBINATORICĂ

În acest capitol, vom prezenta o restructurare-extindere a unor noțiuni de liceu necesare la definirea noțiunilor de algebră liniară, presupunând a fi cunoscută teoria mulțimilor și a funcțiilor.

1.1. Permutări, aranjamente și combinații

În prima parte a acestui paragraf, vom prezenta cele necesare pentru a putea răspunde la următoarele tipuri de probleme:

Problema 1. În câte moduri se pot aranja pe un raft 3 cărți? Dar n obiecte oarecare?

Problema 2. În câte moduri se pot așeza 2 persoane pe trei locuri? Dar k obiecte oarecare pe n locuri?

Problema 3. Câte comisii, de câte 3 membri fiecare, se pot alege dintr-un colectiv de 5 persoane? Dar dacă numărul membrilor din comisie este k , iar colecțivul de selecție are n persoane?

Pentru aceasta, vom da definiții, propoziții, teoreme și vom stabili formule de calcul.

Definiția 1.1.1. O mulțime A cu n elemente se numește ordonată, dacă există bijecția

$$f: \{1, 2, \dots, n\} \rightarrow A, k \mapsto f(k),$$

$$(\forall) k = \overline{1, n}.$$

În baza acestei definiții, fiecare număr de la 1 la n se asociază cu un element al mulțimii A și reciproc.

Dacă $\{i_1, i_2, \dots, i_n\} = \{1, 2, \dots, n\}$, iar $f(k) \stackrel{\text{not}}{=} a_{i_k}$, $k \in \{1, 2, \dots, n\}$, atunci $A = \{a_1, a_2, \dots, a_n\}$, iar mulțimea ordonată A rezultată ca efect a definiției precedente se notează

$$(a_{i_1}, a_{i_2}, \dots, a_{i_n}). \quad (1.1.1)$$

Prin urmare, poziția (locul) de rang k din mulțimea ordonată A , din notația anterioară, este ocupată de elementul a_{i_k} , $k \in \{1, 2, \dots, n\}$.

Definiția 1.1.2. *O mulțime ordonată formată cu cele n elemente ale unei mulțimi se numește permutare a acelei mulțimi sau permutare de n elemente.*

În acest moment, următoarea propoziție este evidentă.

Propoziția 1.1.1. *Mulțimea ordonată*

$$(i_1, i_2, \dots, i_n) \quad (1.1.2)$$

formată cu elementele mulțimii $\{1, 2, \dots, n\}$ este o permutare de n elemente, dacă și numai dacă există bijecția

$$\sigma : \{1, 2, \dots, n\} \rightarrow \{1, 2, \dots, n\}, k \rightarrow \sigma(k) = i_k,$$

notată

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ i_1 & i_2 & \dots & i_n \end{pmatrix}. \quad (1.1.3)$$

Observația 1.1.1. (1) *Din cele prezentate anterior, rezultă că prin permutare de n elemente putem înțelege, fie mulțimea ordonată din relația (1.1.2), fie bijecția din relația (1.1.3).*

(2) *Prin permutare de 0 elemente înțelegem, prin convenție, mulțimea ordonată cu zero elemente, adică mulțimea vidă.*

(3) *Ca funcții, permutările se notează cu $\sigma, \tau, \dots, \sigma_1, \sigma_2, \dots$.*

(4) *Mulțimea permutărilor de n elemente se notează cu S_n , iar numărul acestora cu P_n , deci $|S_n| = P_n$ ($|S_n|$ fiind cardinalul mulțimii S_n).*

Din cele prezentate anterior, rezultă că variante favorabile problemei 1 sunt permutări de 3, respectiv n elemente, iar soluția acestei probleme este numărul permutărilor de 3, respectiv n elemente, adică numerele P_3 și P_n .

Definiția 1.1.3. *Submulțimile ordonate*

$$(i_1, i_2, \dots, i_k) \quad (1.1.4)$$

ale mulțimii $\{1, 2, \dots, n\}$ se numesc aranjamente de n elemente luate câte k .

Acum, este evidentă propoziția care urmează.

Propoziția 1.1.2. *Submulțimile ordonate $(i_1, i_2, \dots, i_k)$ ale mulțimii $\{1, 2, \dots, n\}$ sunt aranjamente de n elemente luate câte k , dacă și numai dacă există funcțiile injective*

$$f: \{1, 2, \dots, k\} \rightarrow \{1, 2, \dots, n\}, \quad t \mapsto f(i_t), \quad (1.1.5)$$

$$(\forall) t = \overline{1, k}.$$

Observația 1.1.2. (1) *Prin aranjamente de n elemente luate câte k , vom înțelege, fie submulțimile ordonate date la (1.1.4), fie funcțiile injective date la (1.1.5).*

(2) *Din definiția și propoziția precedentă, rezultă $k \leq n$. Pentru $k = n$, rezultă aranjamente de n elemente luate câte n , adică permutări de n elemente.*

(3) *Prin aranjamente de n elemente luate câte 0, convenim să înțelegem mulțimea vidă, aceasta fiind o submulțime ordonată a oricărei mulțimi.*

(4) *Vom nota cu A_n^k numărul aranjamentelor de n elemente luate câte k .*

În acest moment, variante favorabile problemei 2 sunt submulțimi ordonate de câte 2, respectiv k locuri ce se pot face cu cele 3, respectiv n locuri, iar soluțiile problemelor sunt numerele A_3^2 și A_n^k .

Definiția 1.1.4. *Submulțimile $\{i_1, i_2, \dots, i_k\}$ ale mulțimii $\{1, 2, \dots, n\}$ se numesc combinări de n elemente luate câte k .*

Observația 1.1.3. (1) *Din definiția precedentă, rezultă $k \leq n$. Pentru $k = n$, rezultă combinări de n elemente luate câte n , adică mulțimea însăși $\{i_1, i_2, \dots, i_n\} = \{1, 2, \dots, n\}$.*

(2) *Prin combinări de n element luate câte 0, convenim să înțelegem submulțimea vidă.*

(3) *Vom nota cu C_n^k sau $\binom{n}{k}$, numărul combinărilor de n elemente luate câte k .*

Răspunsul la problema 3 este numărul sbmulțimilor de câte 3, respectiv k membri ce se pot face cu cele 5, respectiv n persoane, adică numerele C_5^3 și C_n^k .

În cele ce urmează, vom folosi

$$1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n = \prod_{k=1}^n k \stackrel{\text{notație}}{=} n!, \quad 0! \stackrel{\text{convenție}}{=} 1, \quad (1.1.6)$$

unde $n!$ se citește " n factorial".

1.1. PERMUTĂRI, ARANJAMENTE ȘI COMBINĂRI

Teorema 1.1.3. Dacă P_n , A_n^k și C_n^k sunt numerele permutărilor de n elemente, aranjamentelor și combinațiilor de n elemente luate câte k , atunci

$$(1) P_n = n!,$$

$$(2) A_n^k = n(n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1), \quad 1 \leq k \leq n, \quad A_n^0 = 1 \text{ și}$$

$$(3) C_n^k = \frac{A_n^k}{P_n}, \quad 0 \leq k \leq n.$$

DEMONSTRAȚIE. (1) Ținând seama de observația 1.1.1 și de relația (1.1.6), avem $P_0 = 0! = 1$. Pentru $n \geq 1$, vom demonstra formula dată prin metoda inducției matematice. Totodată, pentru exemplificare, vom da o formulare completă a acestei demonstrații. Pentru aceasta, fie propoziția dependentă de n

$$P(n) : P_n = n!, \quad n \geq 1.$$

I. Etapa de verificare. În această etapă, verificăm propoziția $P(n)$ pentru cea mai mică valoare a lui n , adică

$$P(1) : P_1 = 1! = 1.$$

Deoarece cu o mulțime cu un element se poate face o mulțime ordonată, rezultă că $P_1 = 1$, ca urmare propoziția $P(1)$ este adevărată.

II. Etapa de demonstrație. În această etapă, considerăm P_n adevărată și demonstrăm că este adevărată

$$P(n+1) : P_{n+1} = (n+1)!.$$

Pentru aceasta este suficient să arătăm că $P_{n+1} = (n+1)P_n$. Cum fiecare permutare de n elemente generează, prin adăugarea celui de-al $(n+1)$ -lea element, $(n+1)$ permutări cu $(n+1)$ elemente, rezultă că cele P_n permutări generează $(n+1)P_n = P_{n+1}$ permutări cu $(n+1)$ elemente. Dar $P_n = n!$, astfel că

$$P_{n+1} = (n+1)n! = (n+1)!.$$

Din I și II, rezultă, conform principiului inducției matematice, că propoziția $P(n)$ este adevărată ($\forall$) $n \geq 1$.

(2) Dacă ținem seama de observația 1.1.2 și de relația (1.1.6), rezultă că $A_n^0 = 1$, iar $A_n^n = P_n = n!$.

Pentru $1 \leq k < n$, vom demonstra formula dată prin metoda inducției matematice după numărul natural k .

Pentru $k = 1$, obținem $A_n^1 = n$ -egalitate adevărată, având în vedere că se pot forma n submulțimi ordonate ale lui A cu câte un element fiecare.

Pentru un k oarecare, $k < n$, este suficient să arătăm că

$$A_n^{k+1} = (n-k)A_n^k.$$

Într-adevăr, ca să repartizăm oricare $(k+1)$ elemente, luate din n elemente date, pentru $(k+1)$ locuri se pot lua, mai întâi, oricare k elemente și aranja pe primele k locuri. Aceasta se poate face în A_n^k moduri. În fiecare din aceste cazuri, rămân $(n-k)$ elemente. Oricare dintre aceste elemente se poate pune pe al $(k+1)$ -lea loc. Astfel, în fiecare dintre cele A_n^k moduri de aranjare a elementelor pe primele k locuri, obținem $(n-k)$ posibilități prin care al $(k+1)$ -lea loc este ocupat de unul din cele $(n-k)$ elemente rămase. Rezultă că $A_n^{k+1} = (n-k)A_n^k$.

(3) Știm că numărul submulțimilor ordonate ale mulțimii $\{1, 2, \dots, k\}$, cu câte k elemente fiecare este A_n^k . Cum numărul submulțimilor lui $\{1, 2, \dots, n\}$ cu câte k elemente fiecare, este egal cu C_n^k și cum fiecare dintre acestea se pot ordona în P_k moduri, rezultă că $A_n^k = C_n^k \cdot P_k$, de unde și formula din enunțul teoremei. $\square$

Răspunsuri finale: la **Problema 1** este $P_3 = 3! = 1 \cdot 2 \cdot 3 = 6$, respectiv $P_n = n!$, la **Problema 2** este $A_3^2 = 3 \cdot 2 = 6$, respectiv $A_n^k = n(n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1)$, iar la **Problema 3** este $C_5^3 = \frac{5 \cdot 4 \cdot 3}{1 \cdot 2 \cdot 3} = 10$, respectiv $C_n^k = \frac{A_n^k}{P_k}$.

Alte formule utile (cu factoriali) pentru calculul numerelor A_n^k și C_n^k , precum și cele mai uzuale formule de calcul, vor fi cuprinse în propoziția care urmează.

Propoziția 1.1.4. *Dacă P_n , A_n^k și C_n^k sunt numerele, permutărilor de n elemente, aranjamentelor și combinărilor de n elemente luate câte k , atunci au loc formulele:*

$$(1) A_n^k = \frac{n!}{(n-k)!}, \quad 0 \leq k \leq n,$$

$$(2) C_n^k = \frac{n!}{k!(n-k)!}, \quad 0 \leq k \leq n,$$

$$(3) C_n^k = C_n^{n-k}, \quad 0 \leq k \leq n \text{ (formula combinărilor complementare) și}$$

$$(4) C_n^k = C_{n-1}^k + C_{n-1}^{k-1}, \quad 1 \leq k < n \text{ (formulă de recurență)}.$$

DEMONSTRAȚIE. (1) Folosind teorema 1.1.3, obținem succesiv:

$$\begin{aligned} A_n^k &= n(n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1) = \\ &= \frac{n(n-1) \cdot \dots \cdot (n-k+1)(n-k)(n-k-1) \cdot \dots \cdot 2 \cdot 1}{(n-k)(n-k-1) \cdot \dots \cdot 2 \cdot 1} = \frac{n!}{(n-k)!}. \end{aligned}$$

(2) Aici, conform aceleiași teoreme 1.1.3 și formulei precedente, obținem

$$C_n^k = \frac{A_n^k}{P_k} = \frac{n!}{(n-k)!} \cdot \frac{1}{k!} = \frac{n!}{k!(n-k)!}.$$

Formulele de la (3) și (4), rezultă imediat, folosind formula precedentă. Astfel, pentru ultima formulă, obținem:

$$\begin{aligned} C_{n-1}^k + C_{n-1}^{k-1} &= \frac{(n-1)!}{k!(n-k-1)!} + \frac{(n-1)!}{(k-1)!(n-k)!} = \\ &= \frac{(n-1)!}{(k-1)!(n-k-1)!} \left(\frac{1}{k} + \frac{1}{n-k} \right) = \frac{n(n-1)!}{k(k-1)!(n-k)(n-k-1)!} = \\ &= \frac{n!}{k!(n-k)!} = C_n^k. \end{aligned}$$

□

1.2. Formula polinomului

Teorema 1.2.1. 1. Dacă $a, b \in \mathbb{R}$, atunci

$$(a+b)^n = \sum_{k=0}^n C_n^k a^{n-k} b^k \quad (1.2.1)$$

(formula binomului lui Newton).

2. Dacă $a_1, a_2, \dots, a_k \in \mathbb{R}$, atunci

$$(a_1 + a_2 + \dots + a_k)^n = \sum \frac{n!}{p_1! p_2! \dots p_k!} a_1^{p_1} a_2^{p_2} \dots a_k^{p_k}, \quad (1.2.2)$$

unde suma se extinde asupra tuturor numerelor naturale $p_1, p_2, \dots, p_k$ care verifică relația

$$p_1 + p_2 + \dots + p_k = n$$

(formula polinomului).

Mai întâi, vom face câteva precizări cuprinse în observația care urmează.

Observația 1.2.1. (1) Formula explicită a binomului este

$$(a+b)^n = C_n^0 a^n + C_n^1 a^{n-1} b + \dots + C_n^k a^{n-k} b^k + \dots + C_n^n b^n.$$

(2) Coeficienții $C_n^0, C_n^1, \dots, C_n^n$ din dezvoltarea binomului se numesc coeficienți binomiali.

(3) Folosind formula (3) de la teorema 1.1.4, rezultă că elementele mulțimii ordonate $(C_n^0, C_n^1, \dots, C_n^n)$ (coeficienții binomiali ai termenilor dezvoltării) egal depărtate de extreme sunt egale.

(4) Dacă la formula binomului substituim $n - k = p \Leftrightarrow k + p = n$, iar pentru combinaări folosim formula cu factoriali, atunci această formulă ia forma

$$(a + b)^n = \sum_{p+k=n} \frac{n!}{p!k!} a^p b^k, \quad (1.2.3)$$

de unde și generalizarea acesteia la formula polinomului.

Revenim cu demonstrația teoremei enunțate anterior.

DEMONSTRAȚIE. 1. Această formulă, rezultă prin inducție matematică după k , astfel că

$$\begin{aligned} (a + b)^{n+1} &= (a + b)(a + b)^n = \\ &= (a + b)(C_n^0 a^n + C_n^1 a^{n-1} b + \dots + C_n^n b^n) = \\ &= (C_n^0 a^{n+1} + C_n^1 a^n b + \dots + C_n^n a b^n) + \\ &\quad + (C_n^0 a^n b + \dots + C_n^{n-1} a b^n + C_n^n b^{n+1}) = \\ &= C_n^0 a^{n+1} + (C_n^1 + C_n^0) a^n b + \dots + (C_n^n + C_n^{n-1}) a b^n + C_n^n b^{n+1} = \\ &= C_{n+1}^0 a^{n+1} + C_{n+1}^1 a^n b + \dots + C_{n+1}^n a b^n + C_{n+1}^{n+1} b^{n+1}, \end{aligned}$$

unde am folosit relația de recurență (4), de la propoziția 1.1.4 și egalitățile

$$C_n^0 = C_{n+1}^{n+1}; \quad C_n^n = C_{n+1}^n.$$

2. Demonstrația formulei polinomului, rezultă tot prin inducție matematică după k , folosind formula binomului.

Pentru $k = 2$, rezultă formula

$$(a_1 + a_2)^n = \sum_{p_1+p_2=n} \frac{n!}{p_1!p_2!} a^{p_1} a^{p_2},$$

echivalentă cu forma (1.2.3) a binomului, deci adevărată.

Presupunem adevărată formula pentru k termeni și demonstrăm că este adevărată pentru $k + 1$ termeni, adică:

$$(a_1 + \dots + a_k + a_{k+1})^n = \sum_{p_1 + \dots + p_k + p_{k+1} = n} \frac{n!}{p_1! \dots p_k! p_{k+1}!} a_1^{p_1} \dots a_k^{p_k} a_{k+1}^{p_{k+1}}.$$

Notând

$$a_1 + \dots + a_k \stackrel{\text{not}}{=} A, \quad p_1 + \dots + p_k \stackrel{\text{not}}{=} q,$$

rezultă, conform formulei (1.2.3), că:

$$(a_1 + \dots + a_k + a_{k+1})^n = (A + a_{k+1})^n = \sum_{q+p_{k+1}=n} \frac{n!}{q!p_{k+1}!} A^q a_{k+1}^{p_{k+1}}.$$

Respect pentru oameni și cărți

Cum

$$A^q = (a_1 + \dots + a_k)^q = \sum_{p_1 + \dots + p_k = q} \frac{q!}{p_1! \dots p_k!} a_1^{p_1} \dots a_k^{p_k}$$

(am presupus că formula este adevărată pentru k termeni), rezultă că

$$\begin{aligned} & (a_1 + \dots + a_k + a_{k+1})^n = \\ &= \sum_{q+p_{k+1}=n} \frac{n!}{q! p_{k+1}!} \left(\sum_{p_1 + \dots + p_k = q} \frac{q!}{p_1! \dots p_k!} a_1^{p_1} \dots a_k^{p_k} \right) a_{k+1}^{p_{k+1}} = \\ &= \sum_{q+p_{k+1}=n} \sum_{p_1 + \dots + p_k = q} \frac{n!}{p_1! \dots p_k! p_{k+1}!} a_1^{p_1} \dots a_k^{p_k} a_{k+1}^{p_{k+1}} = \\ &= \sum_{p_1 + \dots + p_k + p_{k+1} = n} \frac{n!}{p_1! \dots p_k! p_{k+1}!} a_1^{p_1} \dots a_k^{p_k} a_{k+1}^{p_{k+1}}, \end{aligned}$$

adică ceea ce ne-am propus să demonstrăm.

□

Exemplu. Vom stabili o formulă de calcul pentru expresia

$$(a_1 + a_2 + \dots + a_k)^2.$$

Pentru $n = 2$, formula polinomului devine

$$(a_1 + \dots + a_k)^2 = \sum_{p_1 + \dots + p_k = 2} \frac{2!}{p_1! p_2! \dots p_k!} a_1^{p_1} a_2^{p_2} \dots a_k^{p_k}.$$

Pentru termenii acestei dezvoltări, avem posibilitățile următoare:

1.

1.1. $p_1 = 2, p_2 = \dots = p_k = 0$, situație în temenul dezvoltării devine

$$\frac{2!}{2! \cdot 0! \cdot \dots \cdot 0!} a_1^2 a_2^0 \dots a_k^0 = a_1^2,$$

1.2. $p_2 = 2$ și $p_1 = p_3 = \dots = p_k = 0$, rezultând termenul

$$\frac{2!}{0! \cdot 2! \cdot \dots \cdot 0!} a_1^0 a_2^2 \dots a_k^0 = a_2^2$$

și așa mai departe,

1.3. $p_k = 2$ și $p_1 = p_2 = \dots = p_{k-1} = 0$, rezultând termenul

$$\frac{2!}{0! \cdot \dots \cdot 2! \cdot 0!} a_1^0 \dots a_{k-1}^0 a_k^2 = a_k^2.$$

2.

2.1. $p_1 = p_2 = 1$ și $p_3 = p_4 = \dots = p_k = 0$, rezultând termenul

$$\frac{2!}{1! \cdot 1! \cdot 0! \cdot \dots \cdot 0!} a_1^1 a_2^1 a_3^0 \dots a_k^0 = 2a_1 a_2,$$

Respect pentru oameni și cărți

2.2. $p_1 = p_3 = 1$ și $p_2 = p_4 = \dots = p_k = 0$, rezultând termenul

$$\frac{2!}{1! \cdot 0! \cdot 1! \cdot \dots \cdot 0!} a_1^1 a_2^0 a_3^1 \dots a_k^0 = 2a_1 a_3$$

și așa mai departe.

Prin urmare, dezvoltarea expresiei din enunț conține suma a k pătrate

$$a_1^2 + a_2^2 + \dots + a_k^2 = \sum_{i=1}^n a_i^2$$

și suma

$$2(a_1 a_2 + a_1 a_3 + \dots + a_1 a_k + \dots + a_{k-1} a_k) = 2 \sum_{i,j=1, i < j}^k a_i a_j$$

cu C_k^2 termeni.

În final, rezultă

$$(a_1 + a_2 + \dots + a_k)^2 = a_1^2 + a_2^2 + \dots + a_k^2 + 2(a_1 a_2 + a_1 a_3 + \dots + a_1 a_k + \dots + a_{k-1} a_k).$$

1.3. Operații cu permutări

În cele ce urmează, vom prezenta unele noțiuni referitoare la permutări ca funcții bijective.

Am văzut că

$$\sigma \in S_n \Leftrightarrow \sigma : \{1, 2, \dots, n\} \rightarrow \{1, 2, \dots, n\}, k \mapsto \sigma(k),$$

notată

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix}. \quad (1.3.1)$$

Deoarece permutările de n elemente sunt niște funcții, respectiv funcții bijective, atunci au loc precizările care urmează.

1. Două permutări $\sigma, \tau \in S_n$ sunt egale, adică

$$\sigma = \tau \in S_n \Leftrightarrow \sigma(k) = \tau(k), (\forall) k \in \{1, 2, \dots, n\}.$$

2. Două sau mai multe permutări de n elemente se pot compune (înmulți).

Astfel, dacă $\sigma, \tau \in S_n$, cu

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix}, \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \tau(1) & \tau(2) & \dots & \tau(n) \end{pmatrix},$$

atunci, având în vedere că $(\sigma\tau)(k) = (\sigma \circ \tau)(k) = \sigma(\tau(k))$,

$$\sigma\tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(\tau(1)) & \sigma(\tau(2)) & \dots & \sigma(\tau(n)) \end{pmatrix}. \quad (1.3.2)$$

De asemenea, compunerea permutărilor este asociativă și anticomutativă.

3. Există elementul neutru față de operația de înmulțire a permutărilor și anume *permutarea identică*:

$$e = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ 1 & 2 & \dots & n \end{pmatrix}, \quad (1.3.3)$$

care verifică proprietatea $e\sigma = \sigma e = \sigma$, $(\forall)\sigma \in S_n$.

4. Orice permutare de n elemente este inversabilă: $(\forall)\sigma \in S_n$, $(\exists)\sigma^{-1} \in S_n$ (inversa permutării σ), astfel încât $\sigma^{-1}\sigma = \sigma\sigma^{-1} = e$.

Rezultă că $\sigma^{-1}(\sigma(k)) = k$, $(\forall)k \in S_n$, deci $(\forall)\sigma \in S_n$, avem

$$\begin{aligned} \sigma &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix} \Rightarrow \\ \Rightarrow \sigma^{-1} &= \begin{pmatrix} \sigma^{-1}(\sigma(1)) & \sigma^{-1}(\sigma(2)) & \dots & \sigma^{-1}(\sigma(n)) \\ 1 & 2 & \dots & n \end{pmatrix}, \end{aligned} \quad (1.3.4)$$

cu specificația că elementele lui σ^{-1} de pe prima linie se așează în ordine crescătoare.

Exemplu. Dacă $\sigma, \tau \in S_4$, cu

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 4 & 1 & 2 \end{pmatrix}, \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix},$$

atunci

$$\begin{aligned} \sigma\tau &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 4 & 1 & 2 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ \sigma(\tau(1)) & \sigma(\tau(2)) & \sigma(\tau(3)) & \sigma(\tau(4)) \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ \sigma(2) & \sigma(4) & \sigma(1) & \sigma(3) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 4 & 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}, \end{aligned}$$

iar

$$\begin{aligned} \tau\sigma &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 2 & 4 & 1 & 3 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 3 & 4 & 1 & 2 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ \tau(\sigma(1)) & \tau(\sigma(2)) & \tau(\sigma(3)) & \tau(\sigma(4)) \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ \tau(3) & \tau(4) & \tau(1) & \tau(2) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 \\ 1 & 3 & 2 & 4 \end{pmatrix}, \end{aligned}$$